

เปรียบเทียบอนุภาคของวิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมร*

A study of motifs of matters appearing in Sangthong in the Thai language and Kyongsang in the Khmer Language

ปรมินทร์ ศรีรัตน์¹, จารุวรรณ ธรรมวัตร²
Poramin Sirat¹, Charuwan Thamwath²

Received: 26 August 2020

Revised: 9 October 2020

Accepted: 16 October 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบอนุภาคของวิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมร มีขอบเขตในการศึกษาโดยใช้บทละครนอกเรื่องสังข์ทองฉบับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมรของสถาบันพุทธศาสนมณฑล (แปลโดยผู้วิจัย) มาเป็นหลักในการศึกษาเปรียบเทียบ ผลการศึกษาพบว่า อนุภาคของวิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมรแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) อนุภาคของวิเศษที่มีเหมือนกันในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับวรรณคดีเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมร ได้แก่ หอยสังข์ รูปเงาะ เกือกแก้ว ไม้เท้า บ่อเงินบ่อทอง (สระโบกขรณี) และสำเภาทอง โดยในวรรณคดีเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมรได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับอนุภาคของวิเศษแต่ละอย่างมากกว่าในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย 2) อนุภาคของวิเศษที่มีเฉพาะในวรรณคดีเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมร โดยไม่พบในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยแต่อย่างใด ได้แก่ ต้นไทร ดอกบัวทอง และน้ำอมฤต ถึงแม้ว่าวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมรจะมีที่มาจากที่เดียวกัน คือมาจากคัมภีร์ปัญญาสชาดก แต่เนื่องด้วยสภาพทางสังคม ความเชื่อ ค่านิยมของทั้งสองประเทศที่แตกต่างกัน ทำให้รายละเอียดเกี่ยวกับอนุภาคของวิเศษมีทั้งความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันออกไป

คำสำคัญ: เปรียบเทียบ, อนุภาคของวิเศษ, สังข์ทองฉบับภาษาไทย, ขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมร

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "เปรียบเทียบอนุภาคของวิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมร" ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Email sriratporramin@gmail.com โทร 0815788250

² อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และรองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม E-Mail: jaruwan.thamwat@hotmail.com

¹ M.A. Candidate, Thai Program, Faculty of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University.
Email sriratporramin@gmail.com Tel. 0815788250

² Associate Professor, Department of Thai and Oriental Languages, Faculty of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University. E-Mail: jaruwan.thamwat@hotmail.com

Abstract

The aim of this research was to study motif of matters appearing in the Thai literature Sangthong and Kyongsang, a similar story in Khmer language. For the study scope, the researcher used a Sangthong version of the king Prahputhertlanphalai and Khmer version from the Buddhist institute of Cambodia (translated by the researcher). It was noticed that the motif of matter from Sangthong in Thai and Khmer language was divided into two types. First, a similar motif of matter in both literature are Conch, ngor attire, crystal shoes, staff, gold pond and silver pond, sabokkhoranee, and golden argosy. Khmer literature has more details about special motif of matter than does Thai literature. Second, a special motif of matter occurs only in the Khmer version under the title Kyongsang which didn't occur in Thai versions such as Banyan, golden Lotus flower, and elixir of life. Although, Sangthong the Thai version and Kyongsang the version in Khmer originated from the same source which was Kampee banhaschhadok, the societal status, beliefs, and values of Thailand and Cambodia were different. Overall, there are both similar and different motifs appearing in the two versions. However, they are regarded as a great way to entertain people, and with didactic elements in the stories, they serve as means to teach morals to their audience.

Keywords: Comparing, Motif of matters, Sangthong in the Thai language, Kyongsang in the Khmer Language.

บทนำ

ปัญญาสาตกเป็นวรรณคดีชาตกนอก ภูมิภาคภาษาบาลี ที่มีทั้งคำประพันธ์ที่เป็นร้อยแก้วและบทคาถาหรือบทร้อยกรองมีทั้งสิ้น 50 ชาตก โดยมีภิกษุชาวเขียงใหม่เป็นผู้แต่งขึ้นในราว พ.ศ. 2000- 2200 ในสมัยนั้นมมีพระสงฆ์ไทย เดินทางไปเล่าเรียนที่ลังกาทวีปเป็นจำนวนมาก จนแตกฉาน สามารถแต่งหนังสือเป็นภาษาบาลีได้ หนังสือที่แต่งในสมัยนั้นมักจะนำนิทานและตำนานมาแต่งเป็นเรื่องราวต่างๆ และแต่งให้เกี่ยวพันกับอดีตชาติของพระพุทธเจ้า จนทำให้เกิดเป็นวรรณกรรมเรื่องปัญญาสาตกขึ้น (สนิท ตั้งทวี, 2527: 161) ปัญญาสาตกนั้นนอกจากจะเป็นที่นิยมแพร่หลายในประเทศไทยแล้ว ยังได้แพร่แพรกระจ่ายไปในดินแดนใกล้เคียง คือ พม่า ลาว และ

เขมร แต่ละประเทศต่างก็มีปัญญาสาตกในภาษาของตน มีการเรียกชื่อแตกต่างกันไป ได้แก่ ฉบับพม่าเรียกชื่อว่า โลเกียปัญญาสาและยวนปัญญาสา ฉบับเขียงตุงเรียกชื่อว่าปัญญาสาชาติ ฉบับลาวเรียกชื่อว่าพระเจ้าห้าสิบชาติ และฉบับเขมรเรียกชื่อว่าปัญญาสาตกสัมมราย (นิยะดาเหล่าสุนทร, 2558: 45) ปัญญาสาตกที่มีการแพร่หลายนี้ในประเทศต่างๆ บางชาตกมีการนำไปแปลและแต่งเป็นภาษาของตนเองและมีการเพิ่มเติมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมในวรรณคดีนั้นๆ ด้วย ดังเช่นสวัณณสังชาตกที่มีการแปลและแต่งเป็นภาษาไทยและภาษาเขมร โดยฉบับภาษาไทยเรียกชื่อว่า “สังข์ทอง” และฉบับภาษาเขมรเรียกชื่อว่า “ขยของสังข์”

วรรณคดีเรื่อง “สังข์ทอง” ฉบับภาษาไทย เป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เป็น บทละครนอก โดยนำโครงเรื่องมาจากสุวัณณสังข์ ชาดก ทรงใช้สำนวนภาษาของชาวบ้าน กล่าวกันว่าเรื่องสังข์ทองเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อใช้ส่อเสียดในราชสำนัก แฝงคติเกี่ยวกับไม่ให้ตัดสินคนจากรูปร่างภายนอกเท่านั้น (พรพรรณ ธารานุมาศ, 2524: 73) บทละครนอกเรื่องสังข์ทองเป็น วรรณคดียอดเยี่ยมเล่มหนึ่งของไทย เพราะดีเด่น ทั้งเนื้อหาที่สนุกสนาน ตื่นเต้น มีฉากเหตุการณ์ ทั้งในเมืองมนุษย์ เมืองยักษ์ เมืองบาดาล และยังมีพระอินทร์ลงมาจัดการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องหลากหลายชาติ หลายอารมณ์ ทั้งรัก แค้น กลั่นแกล้ง วิชา ตื่นเต้น น่ากลัวแล่น่า ชื่น (รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2551: 9) ทำให้เป็นที่นิยม แก่ผู้อ่านทุกยุคทุกสมัย และแฝงไปด้วยคติธรรม ทางพระพุทธศาสนา ถึงขนาดวัดวาอารามหลาย แห่งนำเอาเรื่องสังข์ทองไปเขียนเป็นจิตรกรรม ฝาผนังไว้อย่างสวยงาม

ส่วนวรรณคดีเรื่อง “ขงของสังข์” ฉบับภาษา เขมรไม่ปรากฏผู้แต่ง ได้ถอดมาจากเอกสารใบ ลานและถูกตีพิมพ์ครั้งแรกโดยสถาบันพุทธศาสน บัณฑิต ในปี พ.ศ. 2504 เรื่องขงของสังข์แต่งด้วย ร้อยกรอง ประเภทกาพย์ แต่งขึ้นเมื่อมหาศักราช 1651 ตรงกับ พ.ศ. 2272 โดยนำเค้าโครงเรื่อง มาจากสุวัณณสังข์ชาดก ในคัมภีร์ปัญญาสชาดก (ศานติ ภัคดีคำ, 2550: 191) ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง แต่มีการระบุไว้ในตอนต้นของเรื่องทำให้ทราบ ว่า แต่งในรัชสมัยพระชัยเชษฐา ซึ่งหมายถึงใน รัชสมัยพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระชัยเจษฎา แห่งอินทปรัสนบุรี (อินทปัตตบุรี) หรือกรุงละแวก มีพระบัญชาให้อาจารย์ซึ่งหมายถึงนักปราชญ์ ราชบัณฑิต แต่งกาพย์เรื่องขงของสังข์ในรัชกาล

ของพระองค์ (พุทธศาสนบัณฑิต, 2504: ไม่มีเลข หน้า ;ปรมิินทร์ ศรีรัตน์ ผู้แปล) ในประเทศกัมพูชา สมัยก่อน จะจัดให้นักเรียนที่เรียนตามวัดทุกคน ต้องเรียนเรื่องขงของสังข์ เพื่อให้มีความรู้ในเรื่อง วรรณคดี

วรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับ วรรณคดีเรื่องขงของสังข์ฉบับภาษาเขมร ถึงแม้จะ มีที่มาจากปัญญาสชาดกเช่นเดียวกัน แต่ด้วย อิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้เค้าโครง เรื่องแตกต่างกันไปบ้าง ผู้ศึกษาจึงเลือกศึกษา เปรียบเทียบอนุภาคของวิเศษที่ปรากฏวรรณคดี ในเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับวรรณคดีเรื่อง ขงของสังข์ฉบับภาษาเขมร เพื่อให้เห็นถึงความ เหมือนและความแตกต่าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบอนุภาคของวิเศษ ที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษา ไทยกับวรรณคดีเรื่องขงของสังข์ฉบับภาษาเขมร เพื่อให้เห็นความเหมือนและความแตกต่าง โดย ใช้แนวคิดของศิริพร ณ ถกลาง (2557: 40-41) กล่าวว่าอนุภาคเป็นหน่วยย่อยในนิทานที่ได้รับ การสืบทอดและดำรงอยู่ในสังคมหนึ่งๆ และเหตุ ที่ได้รับการสืบทอดก็เพราะมีความ “ไม่ธรรมดา” มีความน่าสนใจทางความคิดและจินตนาการ อนุภาคอาจเป็นตัวละคร วัตถุประสงค์ของ พฤติกรรม ของตัวละครหรือเหตุการณ์ในนิทาน การศึกษา อนุภาคจึงเป็นการศึกษาความคิดและจินตนาการ ของมนุษย์ ซึ่งนับเป็นความมหัศจรรย์อย่างหนึ่งใน ความเป็นมนุษย์ที่มีจินตนาการอันเสรีและสามารถ คิดถึงเรื่องที่แปลกประหลาดมหัศจรรย์ได้มากมาย ทั้งๆ ที่ไม่มีอยู่ในความเป็นจริง และไม่ว่าจะเป็น มนุษย์ในซีกโลกใด ในวัฒนธรรมใด ก็อาจคิดถึง สิ่ง “ไม่ธรรมดา” เหล่านี้ได้เช่นกัน

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาบทละครนอกเรื่องสังข์ทองพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ฉบับสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร ปีพ.ศ. 2545 และศึกษาวรรณคดีเรื่องขงสังข์ฉบับภาษาเขมรของสถาบันพุทธศาสนบัณฑิต ปี ค.ศ. 1961 (พ.ศ.2504)

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเปรียบเทียบอนุภาคของวิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับเรื่องขงสังข์ฉบับภาษาเขมร สามารถแบ่งได้เป็น ประเภท 2 คือ 1) อนุภาคของวิเศษที่มีเหมือนกันในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับวรรณคดีเรื่องขงสังข์ฉบับภาษาเขมร 2) อนุภาคของวิเศษที่มีเฉพาะในวรรณคดีเรื่องขงสังข์ฉบับภาษาเขมร โดยให้รายละเอียดการเปรียบเทียบอนุภาคของวิเศษแต่ละประเด็นพร้อมยกตัวอย่างมาอธิบาย ดังต่อไปนี้

1. อนุภาคของวิเศษที่มีเหมือนกันในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยและวรรณคดีเรื่องขงสังข์ฉบับภาษาเขมร

1.1 หอยสังข์

วรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับวรรณคดีเรื่องขงสังข์ฉบับภาษาเขมรกล่าวไว้เหมือนกัน คือ ตัวละครเอกเกิดมาเป็นหอยสังข์ ถือว่าหอยสังข์เป็นเปลือกหรือที่เกราะกำบังให้กับตัวละครเอกและยังใช้เป็นที่อยู่อาศัยอีกด้วย ในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย กล่าวถึงเหตุที่นางจันท์เทวีคลอดลูกออกมาเป็นหอยสังข์ เพราะกรรมของนางจันท์เทวีที่จะต้องพลัดพรากจากบ้านเมือง ส่วนในวรรณคดีเรื่องขงสังข์ฉบับภาษาเขมร กล่าวว่า หอยสังข์เป็นเกราะกำบังกายให้กับพระขงสังข์ให้พ้นจากเภทภัยต่างๆ ซึ่งหอยสังข์นั้นเกิดมาจากการตั้งจิตอธิษฐานของพระ

ขงสังข์ขณะอยู่ในครรภ์มารดา ดังว่า

“ให้เข้ามาเกิด สมบูรณ์กำเนิด เป็นมนุษย์
เกิดนามีหอยสังข์สุทนต์ ปรากฏเปลือกเป็น เกราะ
หุ้มกายา”

(ปรมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

ในทางศาสนาพราหมณ์ เชื่อว่าหอยสังข์หรือสังข์เป็นของศักดิ์สิทธิ์เพราะเคยสถิตของคัมภีร์พระเวทย์ ตามตำนานกล่าวว่ายักษ์ตนหนึ่งชื่อสังข์อสูรได้ขโมยพระเวทย์ที่ไหลออกมาจากโอษฐ์ของพระพรหมขณะบรรทมหลับอยู่ พระนารายณ์จึงต้องทวงเอาคัมภีร์พระเวทย์กลับคืนมา พระนารายณ์เป็นผู้ระบุให้มีสังข์เข้าร่วมพิธีมงคลและเป็นของศักดิ์สิทธิ์อีกด้วย ในทางพุทธศาสนานั้นเห็นว่าเปลือกที่หุมนวนเป็นวงชั้นๆ ของสังข์มีลักษณะคล้ายคลึงกับขมวดผมของพระพุทธเจ้า และการหุมนวนของวิญญู ความหมายของสังข์ในพุทธศาสนา จึงถือเป็นสัญลักษณ์ของวิญญูสงสาร อีกทั้งเสียงสังข์ยังหมายถึงการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้าที่มีความสงบ ลุ่มลึก ก้องกังวาลไกลให้ทุกสรรพสิ่งตื่นตัวจากการหลับไหลมุ่งเข้าสู่แสงสว่างทางปัญญา (ชาวลิต วิทยานนท์ และคณะ, 2557: 20-22) ดังนั้น สังข์จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งปัญญา เพราะเคยเป็นที่สถิตของคัมภีร์พระเวทย์เมื่อตัวละครเอกเกิดออกมาเป็นหอยสังข์เป็นที่อยู่อาศัย สื่อให้เห็นว่าตัวละครเอกเป็นผู้มีบุญญาธิการและมีความรู้ความสามารถมาก ส่วนเปลือกที่หุมนวนเป็นวง จึงหมายถึงวิญญูสงสารหรือการเวียนว่ายตายเกิดของพระโพธิสัตว์เพื่อบำเพ็ญบารมีเมื่อบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ได้นำพระธรรมคำสอนมาโปรดสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ประหนึ่งเสียงสังข์ที่ปลุกให้รู้ตื่นจากภัยในวิญญูสงสาร

1.2 รูปเงาะ

ในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยไม่ได้กล่าวถึงอานาภาพของรูปเงาะไว้มากนัก

กล่าวไว้เพียงว่าเมื่อพระสังข์นำรูปเงาะมาสวมใส่ ก็จะกลายเป็นเงาะไปทันที ซึ่งมีลักษณะเป็นคนป่า บ้าใบและยังมีรูปร่างที่อัปลักษณ์อีกด้วย รูปเงาะ สามารถปิดบังร่างกายที่แท้จริงของพระสังข์ได้ และได้นำพาให้พระสังข์กับนางรจนาได้เป็นคู่กัน ในเวลาต่อมา ส่วนในวรรณคดีเรื่องขงฉิ่งฉบับ ภาษาเขมร กล่าวถึงอนุภาพของรูปเงาะไว้อย่าง ละเอียดว่าสามารถปิดบังร่างกายที่แท้จริงได้และ สามารถป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ได้ ดังว่า

“ส่วนรูปเงาะนั้น มีเดชหนักหนา กว่าสิ่งใด ไต่ เจ้าเอามาใส่ ตัวเจ้านั้นแล้ว อย่าให้ใครรู้ ว่าเป็น กษัตรา ๫

ด้วยความลำบาก เจ้านั้นจรจาก เอกองค์ เอกา แม้นหรือล่าง รอดผจญกษัตรา เท่าไรนั้นก็ดี เจ้าอย่าหวั่นกลัว ๫

แม้จะใส่ไป เทียวทั่วลำเนา ตำบลไหนไหน ปีนยั้งเข้าใส่ ไม่อาจถูกเลย แสนยานุภาพไม่เข้า เลยนา”

(ประมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

1.3 ไม่เท่า

ในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย ไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับไม่เท่าไว้เท่าใดนัก แต่มักจะปรากฏคู่กันตอนสวมรูปเงาะและใส่เกือกแก้วเสมอๆ สามารถเหาะเหินขึ้นท่ามกลางอากาศ ได้ ส่วนในวรรณคดีเรื่องขงฉิ่งฉบับภาษาเขมร ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับไม่เท่าไว้มากพอสมควร กล่าวไว้ว่า ผู้ที่ได้ครอบครองสามารถขี่ไม่เท่าไปยัง สถานที่ต่างๆ ได้อย่างง่ายดาย ดังว่า

“หากเจ้าจะเหาะ ขึ้นบนแห่งหน ทุกชั้น สถานสวรรค์ ไปเล่นจนคำ กลับมาที่เดิม รมยราช พิมาน เห็นจะไม่นาน ๫

แม้จะลงไป ยังเบื้องลำเนา ไต่เบื้องบาดาล นาคนั้นมาล้อม บังคมแน่แท้ ไม่คลาดเคลื่อนเลย กลับมาโดยพลัน ๫

หากจะเร่งรีบ ไปยังกำแพงจักรวาลนั้น ขี่ ไม่เท่าเหาะ เห็นหาวออกไป ด้วยความรวดเร็ว” (ประมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

1.4 เกือกแก้ว

ในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย จะปรากฏของวิเศษทั้งสามอย่างใช้งานพร้อมกัน เสมอๆ คือ รูปเงาะ ไม่เท่า เกือกแก้ว ของวิเศษ ทั้งสามอย่างนี้เมื่อนำมาใช้งานก็จะมีอนุภาพมาก ดังว่า

“แลเห็นรูปเงาะเหมาะสมสุดใจ พระจึงสวมใส่เข้าลองดู สอดใส่เกือกแก้วทั้งซ้ายขวา ประดับเพชรพราวตาทั้งคู่ จับไม่เท่าทองลงฤทธิ์ดู เหาะวูตามช่องบังญชรชัย”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2545)

ส่วนในวรรณคดีเรื่องขงฉิ่งฉบับ ภาษาเขมร กล่าวว่า เกือกแก้วมีอนุภาพมาก ทำให้ผู้ที่สวมใส่กลายเป็นคนตัวเบาสามารถไปได้ ทั้งเหนือน้ำและใต้น้ำ นอกจากนี้สามารถใส่ออกรบ ได้ โดยที่ศัตรูไม่อาจมาถึงตัวได้เลย ดังว่า

“ส่วนเกือกแก้วนั้น หากใส่บาทา แม้ไป โดยพลันเหนือน้ำใต้น้ำ ไม่ลืมนี่สนธิ ข่างเบา ยิ่ง นึกเหมือนปีกแมลงวัน ๫

อีกประการหนึ่ง หากเดินและยืน ข้างบน ใบบัวไม่สั่นสะเทือน ไหวดิงเลยหนา แม้ทั้งน้ำด้วย เดินได้ปกติ ๫

หากจะใส่รบ เข้ายุทธต่อตั้ง คนเป็น แสนนั้นไม่มาถึงตัว ลิ่นสูญอินทรีย์ ไม่รู้สมประดี เกรงกลัวยิ่งนัก”

(ประมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

1.5 บ่อเงินบ่อทอง, สระโบกขรณี

ในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย เรียกว่าบ่อเงินบ่อทอง ส่วนในวรรณคดีเรื่องของสังข์ฉบับภาษาเขมรเรียกว่าสระโบกขรณี มี 2 สระ คือ สระเงินกับสระทอง สระโบกขรณีในวรรณคดีเรื่องของสังข์ฉบับภาษาเขมรมีความเชื่อมโยงกับความเชื่อทางพุทธศาสนา ซึ่งสระโบกขรณีหมายถึง สระบัว (ราชบัณฑิตยสถาน 2542: 642) ดังปรากฏในมหาเวสสันดรชาดก ในตอนที่กัณหา กับชาลีเห็นการบริจาคทานของพระเวสสันดร โดยซ่อนตัวอยู่ในสระโบกขรณี และยังปรากฏอยู่ในพุทธประวัติ กล่าวคือพระเจ้าสุทโธทนะโปรดให้สร้างสระโบกขรณีเพื่อให้เป็นที่สำราญแก่เจ้าชายสิทธัตถะ ในตอนที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ขณะเสวยวิมุตติไถ่ต้นจิก เกิดฝนตกติดต่อกันเจ็ดวันพญานาคมีนามว่ามูจลินท์ซึ่งพำนักอยู่ที่สระโบกขรณีได้แผ่พังพานป้ององค์พระพุทธเจ้าไว้ไม่ให้เปียกฝน บ่อเงินบ่อทองและสระโบกขรณีของวรรณคดีทั้งสองฉบับมีคุณสมบัติเหมือนกัน คือ เมื่อลงไปชุบตัวในบ่อใดผิวพรรณก็จะเปลี่ยนไปตามบ่อที่ลงไปชุบตัว ในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับไทยพบว่าก่อนที่พระสังข์จะหนีออกจากเมืองยักษ์ได้แอบเข้าไปชุบตัวในบ่อทองเพียงอย่างเดียวทำให้ทำให้มีผิวพรรณงดงามดังทอง ดังว่า

“ลอบลงชุบองค์ในบ่อทอง

ผิวเนื้อนวลละอองม่วงสี

เป็นทองคำธรรมชาติราตรี

สมถวิลยินดีตั้งใจคิด”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย,
2545: 69)

ส่วนในวรรณคดีเรื่องของสังข์ฉบับภาษาเขมร กล่าวว่า ก่อนที่พระขยของสังข์จะหนีออกมาจากเมืองยักษ์ได้ลงชุบตัวในสระเงินก่อนแล้วจึงลงชุบตัวในสระทองที่หลัง จึงทำให้มี

ผิวพรรณงดงามดังทอง ซึ่งเป็นที่มาของพระนามว่า “สุวรรณของสังข์” ดังว่า

“เมื่อสรองสระเสร็จ สระโบกขรณี ท້วองค์ชาติเป็นทองมีรัศมี รังสีโสภา เกกิงขึ้นปรากฏพระนามแห่ง ฯ

เรียกพระสุวรรณ ขยของสังข์โสภัน สุภักดงดงามรุ่งเรืองยิ่งนัก แจงจัดงามไป สว่างไสวประไพ พรรณรายโฉมฉาย ฯ”

(ประมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

1.6 สำเภาทอง

สำเภาทองปรากฏให้เห็นทั้งในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับไทยและวรรณคดีเรื่องของสังข์ฉบับภาษาเขมร เมื่อทำวาทุรงค์นครราชช่วยตัวละครเอกให้รอดจากการถ่วงน้ำ แล้วนำมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม เมื่อเลี้ยงดูได้สักกระยะหนึ่งจึงส่งไปให้นางยักษ์เลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม นางยักษ์ในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยมีชื่อว่า “นางพันธุรัต” ส่วนนางยักษ์ในวรรณคดีเรื่องของสังข์ฉบับภาษาเขมรมีชื่อว่า “นางพันทรส” (พันธุรัตแปลว่าผู้ยินดีในเชื้อสาย ส่วนพันทรสแปลว่าผู้ยินดีในการผูกมัด หากสังเกตจากชื่อแล้ว ถึงแม้จะคล้ายคลึงกันแต่มีความหมายที่ความแตกต่างกัน) การเดินทางของตัวละครเอกไปหานางยักษ์นั้น ได้ใช้สำเภาทองในการเดินทาง ในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกล่าวเพียงว่าทำวาทุรงค์นครราชได้ใช้ฤทธิ์เนรมิตสำเภาทองขึ้นมา แล้วเตรียมอาหารต่างๆ ใส่ลงไปในสำเภาทองแล้วส่งพระสังข์ไปหานางพันธุรัต ดังว่า

“จึงเนรมิตด้วยฤทธา

เป็นมหาสำเภาทองม่วงใส

โภชนาสารพันพันใด

พร้อมไปในสำสำเภาทอง”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย,
2545: 55)

ส่วนในวรรณคดีเรื่องขงของสังข์ฉบับ ภาษาเขมรได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับสำเภาทอง ไข่มากกว่าวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับไทย กล่าว คือ ท้าวภูษงค์นาคราชได้ตั้งจิตอธิษฐานว่าหาก พระขงของสังข์จะได้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณเป็น พระพุทธเจ้าในอนาคต ก็ขอให้สำเภาพัดลอยไป ตามน้ำถึงที่หมายโดยปลอดภัย สำเภาทองลอย ออกไปกลางมหาสมุทรสามารถลอยออกไปได้เอง ด้วยอำนาจของเหล่าเทวดาตามรักษา ถึงแม้จะมี คลื่นลมพายุหรือผ่านเมืองยักษ์มารต่าง ๆ ก็ไม่เป็น อันตรายใดๆ เลย ดังว่า

“อยู่ตรงท้ายเกตุรา ดั่งมีคนมา บังคับหาง เสือฯ

ถือเชือกคอยบังคับ หางเสือนั้น ลอยไป ตามน้ำฯ

พัดมาต้องสำเภา จำเพาะไปยังจักรโศ ตรมยนครฯ

รวดเร็วขจรขจาย เร็วรีบนสาคร บรรทม สุขสันต์ฯ

ตั้งขึ้นรุ่งเรืองสุดใส แต่ตัวเจ้านี้ มองไปจำ เพาะฯ

เห็นสำเภาลอยว่องไว ช่างดูโอ้อ่า บน ลำน้ำไปฯ

ดั่งมีคนมาช่วยดึง อยู่ท้ายสำเภา ดูเป็น แน่แท้ฯ”

(ประมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

จะพบว่า วรรณคดีเรื่องขงของสังข์ฉบับ ภาษาเขมรจะเน้นไปในทางธรรม คือ การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์เพื่อที่จะตรัสรู้เป็น พระพุทธเจ้าในภายภาคหน้า และสอดแทรก คำสอนทางพุทธศาสนาไว้ตลอดทั้งเรื่อง ซึ่งจะ แตกต่างจากวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย ที่เป็นเรื่องทางโลก คือ แต่งเป็นกลอนบทละครเพื่อ ใช้เล่นเป็นบทละครนอก เนื้อหาเรื่องจึงเน้นไปทาง

ให้ความบันเทิงและความสนุกสนาน

2. อนุภาคของวิเศษที่มีเฉพาะใน วรรณคดีเรื่องขงของสังข์ฉบับภาษาเขมร

2.1 ดันไทร

ดันไทรถือเป็นอนุภาควัตถุสิ่งของที่ ปรากฏเฉพาะในวรรณคดีเรื่องขงของสังข์ฉบับ ภาษาเขมรเท่านั้น ไม่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ ทองฉบับภาษาไทยแต่อย่างใด ในตอนที่พระบาท ยศวิมลปรารถนาอยากได้ออร์สไว้สืบราชสมบัติ ได้สั่งให้แม่เหสีทั้งสองพระองค์ทำพิธีขอบุตร นาง จันทาซึ่งเป็นแม่เหสีอีกคนของพระบาทยศวิมลได้ ไปทำพิธีขอบุตรกับดันไทร จึงทำให้นางมีครรภ์ ขึ้นมา ดังว่า

“ส่วนนางจันทา มิได้รักษา สร้างบารมี นางนำดอกไม้ หมายพลุก็ดี ไปบูชาพลี น้อมนบ พระไทรฯ

แล้วนางวันทา ทัวทั้งเทวา มีฤทธิ์เกริก ไกร นางอธิษฐาน บอกกล่าวปราศรัย กับพระไทร ใหญ่ ปรารถนาบุตรฯ

ในครานั้นนาง เทพธิดา ดูแลรักษา ยัง ดันพระไทร ปรารถนาจตุ ปฏิสนธิทันที ในอุทรนาง นั้นฯ”

(ประมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

ในสังคมเขมรมีความเชื่อเรื่องเนี่ยะตา หรืออารักษ์ ที่สามารถให้ความคุ้มครองหรือ บันดาลในสิ่งที่คนบนบานขอให้เป็นจริงได้ นาง จันทาคิดว่าเนี่ยะตาที่สถิตในดันไทรจะสามารถ บันดาลให้นางมีลูกได้ จึงทำการขอลูกกับดันไทร นางเทพธิดาที่อาศัยอยู่ในดันไทรแล้วมาเกิดใน ครรภ์ของนางดังปรารถนา เนี่ยะตาในสังคมเขมรมี ทั้งเพศหญิงและเพศชาย สำหรับเนี่ยะตาเพศหญิง เช่น เจ้าแม่คุณหญิงเมา (เนี่ยะตาจุ่มเตียวเมา) เจ้าแม่ยายเขมา (เนี่ยะตาเยียเขมา) เจ้าแม่ ยายวง (เนี่ยะตาเยียวง) จึงไม่แปลกเลยที่

พระไตรในวรรณคดีเรื่องขงจื๊อของสังข์ฉบับภาษาเขมรจะเป็นแพศหญิง

การขอบุตรกับตันไทร นอกจากจะปรากฏในวรรณคดีเรื่องขงจื๊อของสังข์ฉบับภาษาเขมร แล้ว ยังปรากฏในพุทธประวัติอีกด้วย คือ นางสุชาดา เมื่อรุ่นสาวนางได้อธิษฐานต่อเทวดา ณ ต้นไทร ว่าหากได้ไปสู่สกุลที่มีชาติเสมอกันและได้บุตรคนแรกเป็นชายจะมาถวายข้าวมธุปายาส เมื่อเวลาผ่านไป สิ่งที่นางอธิษฐานก็สำเร็จทั้งสองประการ จึงได้นำข้าวมธุปายาสมาถวายเจ้าชายสิทธัตถะ ขณะบำเพ็ญเพียรอยู่ที่โคนต้นไทร โดยเข้าใจว่าท่านเป็นรุกขเทวดา (สุริย์ มีผลกิจ, 2557: 46) ที่แตกต่างกัน คือ นางจันทาในวรรณคดีเรื่องขงจื๊อของสังข์ฉบับภาษาเขมรได้บุตรสาว ส่วนนางสุชาดาได้บุตรชาย

นอกจากนี้ ในวรรณคดีหลายเรื่องทั้งของไทยและเขมร ยังปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับต้นไทร เช่น วรรณคดีไทยเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ อนิรุทธคำฉันท์ อุณรุท ปรากฏพระไตรมีบทบาทในการอุ้มสม คือ เทวดาอุ้มตัวพระเอกไปหานางเอก ส่วนชุมนุมนิทานเขมร ปรากฏความเชื่อเจ้าพ่อที่สถิตในต้นไทร สามารถสถาปให้คนที่ไม่กราบสักการะตนให้กลายเป็นก้อนหินและต้นกลายเป็นหมากต้นพลูได้ (สายธาร ทิมทับ, 2561: 250)

2.2 บัวทอง

บัวทองไม่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย จะปรากฏเฉพาะในวรรณคดีเรื่องขงจื๊อของสังข์ฉบับภาษาเขมรเท่านั้น บัวทองปรากฏในวรรณคดีเรื่องขงจื๊อของสังข์ฉบับภาษาเขมรถึงสามครั้ง กล่าวคือ ในครั้งแรกดอกบัวทองปรากฏขึ้นในตอนที่น่างันท์เทวีถูกขับออกจากเมือง เมื่อก้าวเท้าจากปราสาทลงเหยียบพื้นดิน แผ่นดินก็สั่นสะเทือน แล้วมีบัวทองขนาดเท่ากำไลมารองรับเท้าของนางไว้ ส่วนในครั้งที่สองนั้นปรากฏขึ้นเพื่อมารับพระขงจื๊อตอนที่ถูก

จับถ่วงน้ำ เมื่อจมนลงไปก็มีดอกบัวทองขนาดเท่ากำไลมารองรับเท้าของนางไว้ ในครั้งที่สามปรากฏในตอนที่น่างันท์เทวีขอพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนด้วยการลุยไฟ เพื่อให้พ้นจากคำครหาว่านางคบชู้ ขณะที่นางกำลังลุยไฟก็มีบัวทองมารองรับไว้ ดังว่า

“บัวผุดขึ้นมา ทั้งกษัตริย์นาคา ผุดมาจำเพาะ เท่าลัทธิราชรถ นางอยู่บนนั้น ท่ามกลางเวหา ลอยส่องขึ้นไป ฯ”

(ประมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

การใช้อำนาจไฟในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ หากเป็นผู้บริสุทธิ์จริงไฟที่ว่าร้อนก็ไม่อาจทำอะไรได้เลย ส่วนผู้ที่กระทำผิดจริงก็จะถูกไฟเผาจนมอดไหม้ในกองไฟ เมื่อนางจันทร์เทวีผ่านพิธีการพิสูจน์ความบริสุทธิ์แล้วผู้นางจึงพ้นมลทิน พิธีการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ด้วยการลุยไฟสันนิษฐานว่าเขมรคงรับมาจากวัฒนธรรมอินเดีย เพราะปรากฏภาพสลักหน้าบันรูปนางสีดาลุยไฟที่ปราสาทบันทายสําหรับซึ่งมีที่มาจากเรื่องรามเกียรติ์ โดยมีเนื้อหาที่ปรากฏในเรื่องในครั้งที่พระรามฆ่าทศกัณฐ์ตายแล้ว พิเภกนำบุษบกไปรับนางสีดาเข้ามาเฝ้าพระราม เมื่อถึงที่ประทับนางสีดาเกิดความไม่สบายใจกลัวว่าพระรามจะเคลือบแคลงใจ เนื่องจากนางถูกลักพาตัวไปอยู่ยี่สิบปีเป็นเวลานานจึงขอลุยไฟพิสูจน์ความบริสุทธิ์ โดยเรียกหมู่เทพยดามาเป็นพยานว่ามีได้มีอะไรกับทศกัณฐ์ พระรามให้หนุมานไปหากองไฟแล้วแผลงศรเกิดเป็นไฟ นางสีดาเดินลุยเข้าไปในกองไฟแต่มีได้เป็นอันตรราย พระรามจึงเชื่อในความบริสุทธิ์ของนางสีดา (สรศักดิ์ จันทรวิวัฒน์กุล, 2551: 175) หากเปรียบเทียบระหว่างนางจันทร์เทวีกับนางสีดามีความคล้ายคลึงกันมาก โดยที่ตัวละครทั้งสองต่างต้องการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนและทั้งสองคนก็พ้นจากมลทิน

พุทธทาสภิกขุ (2552: 4) กล่าวว่า ดอกบัว ถือว่าเป็นดอกไม้ศักดิ์สิทธิ์ของทุกศาสนาและทุก ลัทธิอยู่ก่อนแล้ว ดังปรากฏให้เห็นเทพเจ้าและ ศาสดาของหลายๆ ศาสนาประทับอยู่บนดอกบัว ในทางพุทธศาสนา เรามักเห็นภาพตอนเจ้าชาย สิทธัตถะประสูติออกมาและเดินได้ 7 ก้าว โดยมีดอกบัวมารองพระบาทไว้ ในตอนที่ตรัสรู้เป็น พระพุทธเจ้าแล้ว มักจะปรากฏให้เห็นภาพประทับ บนดอกบัว แสดงให้เห็นว่าบุญญาธิการเท่านั้น ถึง จะมีโอกาสประทับบนดอกบัวได้ นอกจากนี้แล้ว ดอกบัวยังเป็นสัญลักษณ์แห่งปัญญาการรู้แจ้งอีก ด้วย การที่นางจันท์เทวี ขอพิสูจน์ความบริสุทธิ์ ของตนด้วยการลุยไฟ แล้วมีดอกบัวมารองรับไว้ ทำให้ทุกคนได้ประจักษ์ว่านางบริสุทธิ์และไร้ มนทิล

2.3 น้าอมฤต

น้าอมฤตจะพบเฉพาะในวรรณคดีเรื่อง ขยงสังข์ฉบับภาษาเขมรเท่านั้น ไม่พบใน วรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยแต่อย่างใด น้าอมฤตคือน้ำทิพย์วิเศษสามารถทำให้ผู้ดื่มเป็น ออมตะหรือสามารถชุบชีวิตคนให้ฟื้นขึ้นมาได้ น้า อมฤตมีที่มาจากการทำพิธีกรรมเกษียรสมุทร โดย เอาเขามันทะเลเป็นไม้กวน โดยจับลำตัวนาคฝ่าย ละข้าง และไปชักชวนเหล่าอสูรมาช่วยกวนโดย จับลำตัวนาคฝ่ายละข้าง และตกลงกันว่าหากได้ น้าอมฤตแล้วจะแบ่งกันคนละครึ่ง พระวิษณุแปลง กายเป็นนางโมหิณีผู้เลอโฉม ล่อลวงอสูรไปอีกทาง หนึ่ง ฝ่ายเทวดาก็ฉวยโอกาสตีม่น้าอมฤต ทำให้มี ชีวิตเป็นอมตะ (อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, 2555: 108-110) ในวรรณคดีเรื่องขยงสังข์ฉบับภาษาเขมร กล่าว ว่าเมื่อพระขยงสังข์ นางจรณา และนางจันท์เทวี ได้พบกันเป็นครั้งแรกก็ดีใจมากถึงกับทำให้ทั้งสาม พระองค์ถึงแก่ความตาย ทำให้ร้อนถึงพระอินทร์ ต้องนำน้าอมฤตมาจากสรวงสวรรค์เพื่อนำมาชุบ ชีวิตทั้งสามพระองค์ให้ฟื้นคืนชีพ ดังว่า“เมื่อนั้น

พระอินทรา ทรงกรุณาในครานั้น

เอาน้ำกฤษ์ที่มา ล้วนน้ำคั้นชะห่อม สดใส ฯ

เมื่อท่านเหาะลงมา แล้วท่านเอาน้ำ สวรรค์ใส จากสถานสวรรค์าลัย ลงมานั่งบน ปราสาท ฯ

ล้วนแต่แก้วรจนา งามโสภาสว่างเลื่อม พรายหลั่งน้ำลงเป็นอาทิ ตกไปยังองค์กษัตรา ฯ

แล้วจึงรู้สมประดี กษัตริย์ทั้งสามกาลนั้น หนา รอดพระชนม์พลัน ตั้งแต่ต้นมาแล ฯ”

(ประมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

พระอินทร์ เป็นตัวแทนของความเป็น ธรรม คอยช่วยเหลือพระโพธิสัตว์เพื่อให้บรรลุ พระโพธิญาณ ดังปรากฏในวรรณคดีชาดกหลาย เรื่อง เช่น พระเวสสันดรชาดก สุวณณสังขชาดก เป็นต้น (ลัดดา ปานุทัย, 2520: 134) พระอินทร์ ได้ใช้น้าอมฤตในการชุบชีวิตตัวละครในเรื่องให้ฟื้น คืนชีพได้นั้น ถือว่าเป็นการช่วยเหลือพระโพธิสัตว์ ให้มีชีวิตอยู่เพื่อบำเพ็ญบารมีต่อ นอกจากนี้ยัง สะท้อนให้เห็นลักษณะความเชื่อทางพุทธศาสนา เกี่ยวกับสังสารวัฏ หมายถึงการเวียนว่ายตายเกิด โดยไม่มีสิ้นสุด จนกว่าหลุดพ้นเข้าสู่พระนิพพาน ในคัมภีร์มลินทปปัญหา ปรากฏให้เห็นการปุจฉา- วิสัชนา ว่าด้วยการตายแล้วเกิดใหม่ (ว.วิชิตเมธี, 2555: 15-16) ว่าเหมือนชาวสวนผู้หนึ่งปลูกต้น มะม่วงไว้ ครั้นเกิดผลก็เก็บมารับประทาน เสร็จ แล้วเอาเมล็ดมะม่วงนั้นเพาะปลูกต่อไป ถึงคราว เกิดผลอีก ก็เก็บมารับประทาน แล้วปลูกใหม่ ต่อๆ ไปอีก สังสารวัฏก็มีอาการหมุนเวียนเช่น นั้นเหมือนกัน

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาเปรียบเทียบอนุภาคของ วิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับ

ภาษาไทยกับวรรณคดีเรื่องขของสังข์ฉบับภาษาไทย เขมร พบว่าอนุภาคของวิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับเรื่องขของสังข์ฉบับภาษาไทย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) อนุภาคของวิเศษที่มีเหมือนกันในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับวรรณคดีเรื่องขของสังข์ฉบับภาษาไทย ได้แก่ หอยสังข์ รูปเงาะ เกือกแก้ว ไม้เท้า บ่อเงินบ่อทอง (สระโบกขรณี) และสำเภาทอง โดยในวรรณคดีเรื่องขของสังข์ฉบับภาษาไทยได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับอนุภาคของวิเศษแต่ละอย่างมากกว่าในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย 2) อนุภาคของวิเศษที่มีเฉพาะในวรรณคดีเรื่องขของสังข์ฉบับภาษาไทยเท่านั้น โดยไม่พบในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยแต่อย่างใด ได้แก่ ต้นไทร ดอกบัวทอง และน้ำอมฤต ประเทศกัมพูชาก่อนที่จะยอมรับนับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลัก ก่อนหน้านั้นได้นับถือลัทธิดั้งเดิมและศาสนาพราหมณ์มาก่อน จึงทำให้อนุภาคของวิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องขของสังข์ฉบับภาษาไทยมีมากกว่าในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย เช่น ต้นไทร เป็นคติความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับเรื่องผี ดอกบัว เป็นคติความเชื่อทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับปัญญาและความบริสุทธิ์ น้ำอมฤตเป็นคติความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ ถึงแม้ว่าวรรณคดีทั้งสองฉบับจะมีที่มาจากที่เดียวกัน คือ มาจากสุวัณณสังข์ชาดก

ซึ่งแต่งโดยภิกษุชาวล้านนา แต่เมื่อนำไปแต่งเป็นภาษาประจำชาติของตน ทำให้มีลักษณะที่เหมือนและแตกต่างกันออกไปตามลักษณะวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละชาติ อนุภาคของวิเศษของวรรณคดีทั้งสองฉบับมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ ซึ่งทำให้เกิดการจดจำและเล่าสืบทอดต่อกันไป มีความน่าสนใจแก่ผู้อ่านทุกยุคทุกสมัย สังเกตได้จากวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยได้รับความนิยมมากถึงกับมีการดัดแปลงเป็นละครเพื่อออกอากาศทางโทรทัศน์ ใช้ในการแสดงต่างๆ รวมไปถึงมีการบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนอีกด้วย ส่วนในประเทศกัมพูชาก็ให้ความสำคัญกับวรรณคดีเรื่องขของสังข์ฉบับภาษาไทยเช่นกัน เพราะมีการบรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนเพื่อจะได้รู้คติวรรณคดีเขมร ถึงแม้ว่าวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับเรื่องขของสังข์ฉบับภาษาไทยจะมีที่มาจากที่เดียวกัน แต่อุภาคของวิเศษที่พบมีทั้งเหมือนและแตกต่างกัน ทั้งนี้เกิดมาจากสภาพสังคมและวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศที่แตกต่างกันออกไปนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ศิราพร ณ ถลาง (2557: 40-41) กล่าวว่าอนุภาคเป็นหน่วยย่อยในนิทานที่ได้รับ การสืบทอดและดำรงอยู่ในสังคมหนึ่งๆ และเหตุที่ได้รับสืบทอดก็เพราะมีความ “ไม่ธรรมดา” มีความน่าสนใจทางความคิดและจินตนาการนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- ชวลิต วิทยานนท์ และคณะ. (2557). *สังข์ ธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์*. กรุงเทพฯ.
 นิยะดา เหล่าสุนทร. (2558). *ปัญญาชาดก: ประวัติและความสัมพันธ์ที่มีต่อ วรรณกรรมร้อยกรองของไทย*. กรุงเทพฯ: ลายไทย.
 ประมินทร์ ศรีวิรัตน์. (2563). *เรื่องขของสังข์*. แปลจาก ฤๅษยงษ์มู. ฤๅษยงษ์มู. (1961). มหาสารคาม: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. (2545). *บทละครนอก*. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
 พรพรรณ ธารานุมาศ. (2524). *วรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ ครบรอบ 200 ปี*. กรุงเทพฯ: เรื่องศิลป์.

- พุทธทาสภิกขุ. (2552). *ภาพพุทธประวัติหินสลัก ชุดแรกที่สุดในโลก น่าสนใจและมีค่าที่สุดในโลก*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สถาบันลือธรรม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รีนฤทัย สัจจพันธุ์. (2551). *สังข์ทอง*. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.
- ลัดดา ปานุทัย. (2520). *วิเคราะห์สัญลักษณ์ในวรรณคดีไทย*. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ว.วชิรเมธี. (2555). *รู้ก่อนตายไม่เสียดายชาติเกิด*. พิมพ์ครั้งที่ 19. นนทบุรี: ปราน.
- ศานติ ภัคดีคำ. (2550). *ความสัมพันธ์วรรณคดีไทยเขมร*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- ศิราพร ณ ถกลาง. (2557). *ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนิท ตั้งทวี. (2527). *วรรณคดีและวรรณกรรมศาสนา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สายธาร ทิมทัย. (2561). *การศึกษาบทบาทผู้หญิงและผู้ชายในนิทานเขมร*. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุรีย์ มีผลกิจ. (2557). *ภาพเล่าพระพุทธประวัติ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: คอมฟอร์ม จำกัด.
- อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2555). *ทิพยนัยจากปราสาทหิน*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.